

ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

ระหว่างวันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 25 มีนาคม 2557

โดย

หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม-ไชยปราการ

(Herd Health Unit : HHU – ไชยปราการ)

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานปศุสัตว์เขต 5

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

เนื่องจากในปัจจุบันอาชีพการเลี้ยงโคนมถือเป็นอาชีพที่สำคัญในฐานะผู้ผลิตแหล่งโปรตีนคุณภาพสูง ในการจะเลี้ยงโคนมให้ประสบความสำเร็จได้นั้น มีหลากหลายองค์ประกอบหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งจากภาครัฐ และเอกชน ตัวเกษตรกรเองและส่วนอื่น ๆ

ทั้งนี้รายงานเล่มนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ในฐานะตัวแทนจากภาครัฐ ในนามสำนักงานปศุสัตว์ เขต 5 สังกัดกรมปศุสัตว์ โดย นางสาวพรณิภา ใจนะเปียง นางสาวจุฑามาศ โทมะนิทย์ และนางสาวชลธิชา ทองอ่อน ได้ทำการเก็บข้อมูลในรูปแบบของแบบสอบถามจากเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น ในช่วงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 25 มีนาคม 2557 เพื่อสำรวจข้อมูลประชากรโคนม องค์ประกอบและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนม และสรุปปัญหาหลักๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้ทางสหกรณ์ทราบในเบื้องต้น

หากมีข้อผิดพลาดประการใดขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ข้อมูลพื้นฐาน	1
ฟาร์มโคนมมาตรฐานในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น	2
การจัดการฟาร์ม และผลผลิตน้ำนม	2
การให้อาหารโคนม	3
แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์ม	4
การบริการด้านผสมเทียม การดูแลสุขภาพ และงานบริการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	4
การพัฒนาความรู้ การฝึกอบรมและความต้องการการบริการ	4
ปัญหาและอุปสรรคในฟาร์มโคนม	5
ข้อเสนอแนะ	5

สารบัญแผนภูมิ

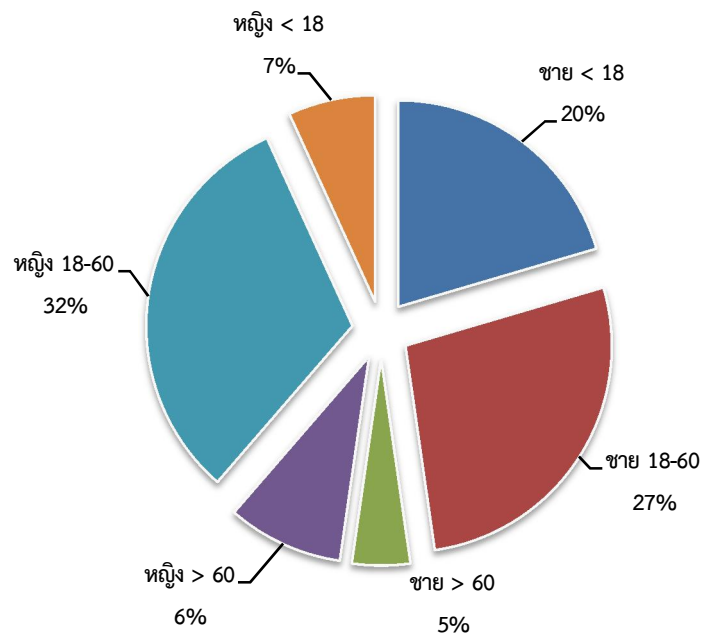
เรื่อง	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม สหกรณ์โคนมศรีดงเย็น	1
แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนโคนมในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น	2
แผนภูมิที่ 3 แสดงอาหารหยابที่เกษตรกรใช้มากเป็นอันดับ 1 ในฟาร์ม	3
แผนภูมิที่ 4 แสดงชนิดของอาหารหยابที่เกษตรกรนิยมใช้ในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น	3

สหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

ข้อมูลพื้นฐาน

สหกรณ์โคนมศรีดงเย็นมีสมาชิกจำนวน 7 ราย ทั้งหมดเป็นเกษตรกรในอำเภอไชยปราการ โดยแบ่งเป็นตำบลศรีดงเย็น 4 ราย ตำบลแม่ทะลบ 1 ราย ตำบลหนองบัว 1 ราย และตำบลปงตำ 1 ราย มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 44 คน ประกอบด้วยเพศชาย 23 คน และเพศหญิง 21 คน โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 – 60 ปี รองลงมาคืออายุน้อยกว่า 18 ปี และมากกว่า 60 ปี ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม
สหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เริ่มต้นเลี้ยงโคนมด้วยตนเอง (71%) และส่วนหนึ่งรับช่วงสืบทอดมาจากบิดามารดา (29%) มีพื้นที่สำหรับทำฟาร์มโคนมเฉลี่ย 59 ไร่ ต่อฟาร์ม เป็นที่เลี้ยงโคนมเฉลี่ย 15 ไร่ และสำหรับปลูกอาหารหยาบเฉลี่ย 50 ไร่ ต่อฟาร์ม มีสมาชิกในครัวเรือนเพียง 19% ที่เป็นผู้ทำงานในฟาร์มโคนม และอีก 81% ของสมาชิกในครัวเรือนไม่ได้ทำงานในฟาร์ม โดยสัดส่วนแรงงานที่ใช้ในฟาร์มโคนมคิดเป็นสมาชิกในครัวเรือน 8% และเป็นลูกจ้าง 92%

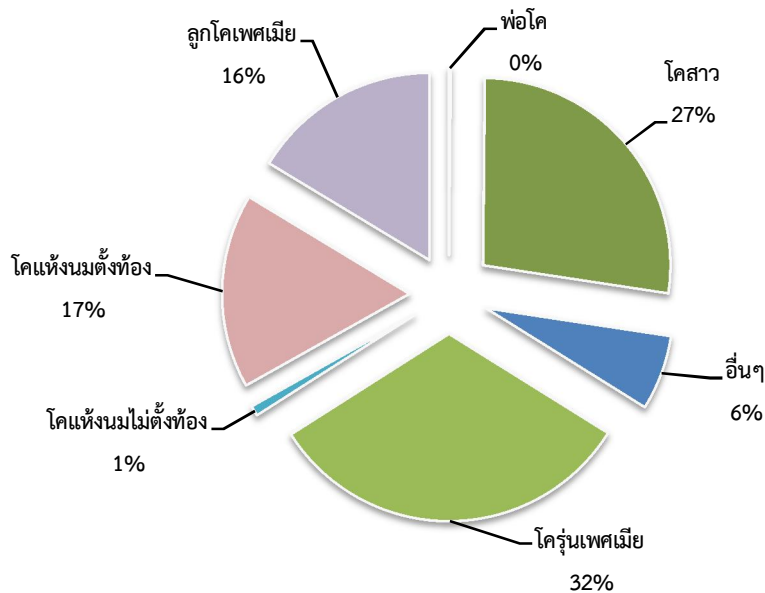
ฟาร์มโคนมมาตรฐานในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

สหกรณ์โคนมศรีดงเย็นมีการปรับเพิ่มราคาคนมให้ฟาร์มโคนมที่ผ่านมาตรฐาน เกษตรกรจึงมีการปรับปรุงฟาร์มของตนให้ผ่านมาตรฐานของกรมปศุสัตว์ แต่จำนวนฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากกรมปศุสัตว์ยังมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นเมื่อเทียบกับฟาร์มโคนมทั้งหมดของสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

การจัดการฟาร์ม และผลผลิตน้ำนม

สหกรณ์โคนมศรีดงเย็นมีโคนมทั้งหมด 1259 ตัว ประกอบด้วย แม่โคให้นม 568 ตัว โคนสาว 185 ตัว โคนรุ่นเพศเมีย 218 ตัว โคนแห้งนมตั้งท้อง 114 ตัว โคนแห้งนมไม่ตั้งท้อง 6 ตัว ลูกโคเพศเมีย 111 ตัว ลูกโคเพศผู้ 12 ตัว พ่อโค 1 ตัว และอื่นๆอีก 44 ตัว ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนโคนมในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

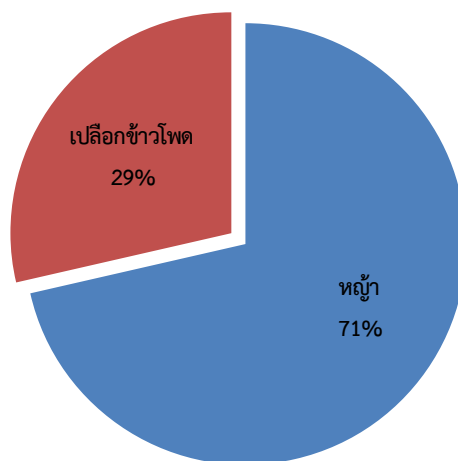
แม่โคให้นมในสหกรณ์โคนมไชยปราการทั้งหมด 568 ตัว ผลิตน้ำนมดิบได้ประมาณ 9 ตันต่อวัน ใช้ในฟาร์มประมาณ 0.5 ตันต่อวัน และส่งนมให้สหกรณ์ประมาณ 8.5 ตันต่อวัน โดยแม่โคให้นมเฉลี่ย 16 กิโลกรัมต่อตัว ต่อวัน มีจำนวนเซลล์โซมาติกเฉลี่ยประมาณ 310,000 cell/ml ราคาน้ำนมที่เกษตรกรขายให้สหกรณ์เฉลี่ยอยู่ที่ราคา 16.5 บาท ราคาคนมสูงสุดที่เคยได้รับคือ 17 บาท และราคาน้ำนมต่ำสุดที่เคยได้รับคือ 15 บาท

เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 11 ปี ส่วนใหญ่ (86%) เข้าใจเรื่องคุณภาพน้ำนมดิบ และมีการดูแลความสะอาดในการรีดนม เกษตรกรทุกฟาร์มในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็นมีการจุ่มหัวนมหลังจากรีดนม และ 86% มีการจุ่มหัวรีดก่อนรีดตัวใหม่

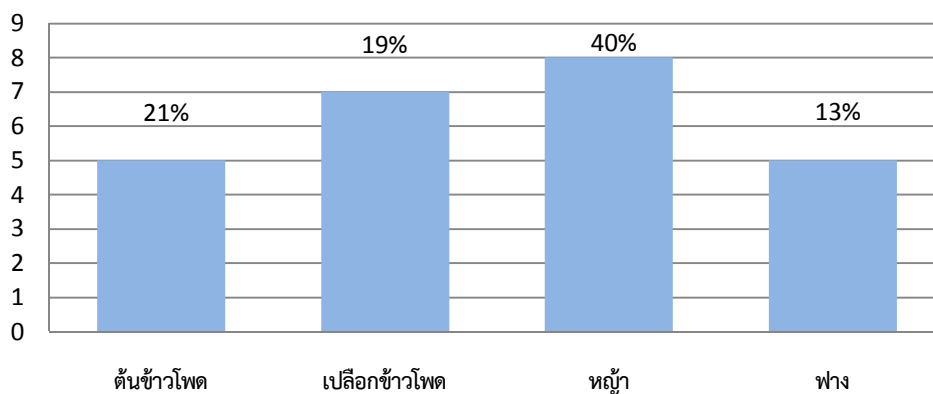
การให้อาหารโคนม

การให้อาหารชั้นในวัวรีดนม เกษตรกร 57% ให้อาหารที่มีเปอร์เซ็นต์โปรตีนเท่ากันในวัวรีดนมทุกตัว ส่วนอีก 43% ให้อาหารชั้นที่มีเปอร์เซ็นต์โปรตีนแตกต่างกันสำหรับโครีดนมที่ให้ปริมาณน้ำนมแตกต่างกัน และในเรื่องปริมาณอาหารชั้น เกษตรกรทั้งหมดให้ปริมาณอาหารแตกต่างกันตามปริมาณน้ำนม อาหารหยาบที่เกษตรกรใช้ปริมาณมากเป็นอันดับหนึ่งคือ หญ้า รองลงมาคือต้นข้าวโพด ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3 โดยอาหารหยาบที่เกษตรกรนิยมใช้ได้แก่ หญ้า เปลือกข้าวโพด ต้นข้าวโพด และฟางข้าว ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 3 แสดงอาหารหยาบที่เกษตรกรใช้มากเป็นอันดับ 1 ในฟาร์ม

แผนภูมิที่ 4 แสดงชนิดของอาหารหยาบที่เกษตรกรนิยมใช้ในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็น

แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์ม

แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มส่วนใหญ่มาจากบ่อน้ำตื้นหรือสระน้ำในฟาร์ม (56%) รองลงมาคือแม่น้ำลำธาร (22%) น้ำประปา (11%) และน้ำบาดาล (11%) ตามลำดับ

การบริการด้านผสมเทียม การดูแลสุขภาพ และงานบริการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม

การผสมเทียมการฉีดวัคซีนและการดูแลสุขภาพโคนมของสหกรณ์โคนมศรีดงเย็นนั้น เนื่องจากส่วนมากเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ มีโคนมจำนวนมากจึงมีการจ้างสัตวบาลประจำฟาร์มทำการผสมเทียม ฉีดวัคซีน และดูแลรักษาโคนมในฟาร์มเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ให้การดูแลสนับสนุน การผสมเทียมโคนมในฟาร์มส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ คิดเป็น 62.% รองลงมาคือผสมเทียมเอง 25% และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ 12.5% ตามลำดับ ค่าบริการผสมเทียมเฉลี่ย 74 บาท โดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และเจ้าหน้าที่สหกรณ์คิดค่าบริการครั้งละ 50 บาท ไม่คิดราคาน้ำเชื้อ ส่วนสัตวแพทย์เอกชนคิดค่าบริการ 50-60 บาท และมีค่าน้ำเชื้อ 120-250 บาท แล้วแต่นิตของน้ำเชื้อ การฉีดวัคซีนส่วนใหญ่ (62.5%) เกษตรกรจะเป็นผู้ฉีดเอง มี 25% ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และอีก 12.5% ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์ และในกรณีที่มีวัวป่วยเกษตรกรในสหกรณ์โคนมศรีดงเย็นทุกฟาร์มเลือกที่จะรักษาเองเป็นอันดับแรก หากอาการไม่ดีขึ้นจะขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ (60%) และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ (40%)

การพัฒนาความรู้ การฝึกอบรมและความต้องการการบริการ

ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมที่เกษตรกรได้รับส่วนใหญ่มาจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ (50%) รองลงมาคือเพื่อนบ้าน (16.6%) ศึกษาด้วยตนเอง (16.6%) และจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์ (16.6%) จากการสอบถามข้อมูลเกษตรกร เรื่องที่เกษตรกรสนใจอยากได้รับความรู้เพิ่มเติมมีดังต่อไปนี้

1. เรื่องอาหาร (43%) เนื่องจากอาหารชั้นมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆเกษตรกรจึงต้องการทราบเกี่ยวกับการผสมอาหารชั้น สูตรอาหารชั้นที่เกษตรกรสามารถผสมเองได้เพื่อลดต้นทุนค่าอาหาร สัตส่วนและปริมาณอาหารชั้นอาหารหยาบที่เหมาะสมที่จะทำให้ได้ผลผลิตน้ำนมสูงในราคาประหยัดที่สุด อาหารหยาบคุณภาพดี การทำอาหารหยาบหมักและพันธุ์หญ้าใหม่ๆ

2. การดูแลรักษาสุขภาพโคนม (14.25%) ได้แก่ การดูแลให้วัวมีสุขภาพดี แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย การดูแลตัดแต่งกีบ วิธีสังเกตอาการวัวป่วย และการรักษาเบื้องต้น รวมถึงการใช้ยาในโค เพื่อเกษตรกรจะสามารถดูแลและรักษาเองในเบื้องต้นได้อย่างถูกต้อง

4. การจัดการฟาร์ม (14.25%) เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นในการเลี้ยงโคนม การบำรุงรักษาเครื่องรีดนม การจัดการฟาร์มเพื่อลดต้นทุนและให้ผลผลิตน้ำนมปริมาณสูงขึ้น

5. ด้านระบบสืบพันธุ์ (14.25%) เกษตรกรจำนวนหนึ่งมีปัญหาเรื่องการผสมติดยากจึงต้องการคำแนะนำด้านการดูแลระบบสืบพันธุ์ในวัว การสังเกตอาการเปิดสัด การจับสัดที่ถูกต้อง และการสังเกตการกลับสัดในวัว เพื่อจะได้เพิ่มอัตราการผสมติดในฟาร์ม

6. การเพิ่มผลผลิต (14.25%) อยากได้วิทยากรใหม่ๆในการเพิ่มคุณภาพและปริมาณน้ำนม วิธีการทำให้ผลผลิตน้ำนมต่อตัวสูงขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคในฟาร์มโคนม

ปัญหาในฟาร์มโคนมของเกษตรกรที่พบมากเป็นอันดับ 1 คือ ปัญหาขาดแคลนอาหารหยาบ (40%) อันดับที่ 2 ปัญหาขาดแคลนแรงงาน (27%) อันดับที่ 3 คือ ปัญหาระบบสืบพันธุ์ (20%) และอันดับที่ 4 คือ ปัญหาผลผลิตน้ำนมต่ำ (13%)

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมด้านมาตรฐานคุณภาพน้ำนมดิบ
2. จัดให้มีงานบริการดูแลสุขภาพโคและผสมเทียม ให้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก
3. ส่งเสริมการจัดการอาหารหยาบให้มีปริมาณเพียงพอ และมีคุณภาพดีคงที่
4. ส่งเสริมด้านการใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานคน เพื่อลดปัญหาด้านแรงงาน